

ZAMONAVIY TA'LIMDA MUTAXASSISLIK FANLARI O'QITUVCHISINING
ROLI VA KOMPETENSIYASI.

Normurodova Feruza Farhod qizi
Shahrisaz Davlat Pedagogika Insitituti
Pedagogika fakulteti Ped 1/24 guruh talabasi

Annotatsiya: *Mazkur maqolada zamonaviy ta'lim tizimida mutaxassislik fanlari o'qituvchisining o'rni, roli va kasbiy kompetensiyalarining ahamiyati yoritilgan. Hozirgi kunda ta'lim jarayoni shaxsga yo'naltirilgan, innovatsion yondashuvlar asosida tashkil etilayotgani sababli o'qituvchidan nafaqat chuqur nazariy bilim, balki amaliy ko'nikmalar, raqamli savodxonlik, pedagogik texnologiyalarni qo'llay bilish va ijodiy fikrlash talab etiladi. Maqolada o'qituvchining kasbiy kompetensiyasini tashkil etuvchi asosiy jihatlar - pedagogik, metodik, axborot-kommunikativ, ijtimoiy va shaxsiy kompetensiyalar tahlil qilinadi.*

Kalit so'zlar. *Zamonaviy ta'lim; o'qituvchi; mutaxassislik fanlari; kompetensiya; innovatsiya; raqamli savodxonlik; pedagogik mahorat*

Abstract: *This article discusses the place, role and importance of professional competencies of a teacher of specialized subjects in the modern education system. Since the educational process is currently organized on the basis of person-centered, innovative approaches, the teacher is required not only to have deep theoretical knowledge, but also practical skills, digital literacy, the ability to use pedagogical technologies and creative thinking. The article analyzes the main aspects that make up the professional competence of a teacher-pedagogical, methodological, information-communicative, social and personal competencies.*

Keywords: *Modern education, teacher, specialized disciplines, competence, innovation, digital literacy, pedagogical skills.*

Kirish. Mutaxassislik fanlari deganda, talabalarga o'qish davomida beriladigan asosiy ixtisoslik yo'nalishidagi chuqur bilimlar nazarda tutiladi. Ushbu fanlar talabalarni kelajakdagi kasbiy faoliyatga tayyorlashga, ularning tayyorlanayotgan sohasi bo'yicha chuqur bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishiga qaratilgan. Bularga, masalan, moliyaviy faoliyat, yoshlar bilan ishlash, ilmiy faoliyat, xalqaro aloqalar kabi yo'nalishlar kirishi mumkin. Mutaxassislik fanlari talabalarni o'z sohalarida yetuk mutaxassis bo'lishlariga yordam beradi. Amaliy ko'nikmalar: O'quv jarayonida nazariy bilimlardan tashqari, amaliy ko'nikmalarni ham o'zlashtirish nazarda tutilgan. Sohaviy bilimlar: Ushbu fanlar talabalar o'qiyotgan sohaning asosiy tamoyillari, nazariyalari va uslublarini qamrab oladi.

Zamonaviy ta'limda mutaxassislik fanlari o'qituvchisi shaxsiy rivojlanishiga, kasbiy mahoratga va jamoaviy ishlashga yo'naltirilgan o'quv jarayonini ta'minlovchi,

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

o`quvchilarni zamonaviy talablarga tayyorlovchi muhim shaxs hisoblanadi. Uning asosiy roli-o`quvchilarni faol va mustaqil o`rganishga undash, ijodkorlikni rivojlantirish hamda kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishdir. Mentor va murabbiy: O`quvchilarga nafaqat fan sirlarini, balki hayotiy tajribalarini ham o`rgatadi, ularning shaxsiy va kasbiy rivojlanishiga yo`l ko`rsatadi.

O`quv jarayonini tashkilotchisi : O`qituvchi o`quvchilarni faol ishtirok etishga undaydigan, ularning qiziqishlarini uyg`otadigan ta`lim muhitini yaratadi.

Zamonaviy texnologiyalardan foydalanish: Darslarni yanada qiziqarli va samarali qilish uchun zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini qo`llaydi.

O`QITUVCHINING KOMPETENSIYALARINI:

Pedagogik kompetensiya: O`qitish uslublarini puxta egallagan bo`lishi, o`quvchilarning turli yosh va qobiliyatlarini hisobga olgan holda darslarni tashkil qila olishi zarur.

Axborot va kommunikatsiya texnologiyalari kompetensiyasi: Zamonaviy ta`lim vositalaridan foydalanish qobiliyati.

kommunikativ kompetensiya: O`quvchilar, ota-onalar va boshqa hamkasblar bilan samarali muloqot qila olishi, jamoaviy ishlash ko`nikmalariga ega bo`lishi muhim.

Shaxsiy va kretiv kompetensiyalar: Ijodkorlikni rivojlantirish, o`quvchilarni mustaqil fikrlashga va muommolarni hal qilishga o`rgatish qobiliyati.

Ta`limning zamonaviy tendentsiyalariga muvofiq, pedagogik kompetensiyalariga quyidagilar kiradi:

- _mustaqil o`rganish;
- _malakangizni oshiring yoki butunlay qayta tayyorlang;
- _vaziyatni va ularning imkoniyatlarini tezkor baholash;
- _qarorlar qabul qilish va ular uchun mas`uliyatini o`z zimmasiga olish;
- _o`zgaruvchan yashash va mehnat sharoitlariga moslashish;
- _ishlashning yangi usullarini ishlab chiqing yoki ularni optimallashtirish uchun eskilarini o`zgartiring.

Mutaxasislarning fikriga ko`ra, kompetensiyalarni shakllantirishning birinchi qadamlari bu "hayotiy ko`nikmalar" (shaxsiy muommolar, stressni yengish, vaqtni boshqarish, ko`rsatmalarni tushunish, qoidalarga rioya qilish, hujjatlarni rasmiylashtirish rasmiylashtirish, matn va raqamli ma`lumotlarni qayta ishlash va tizimlashtirish, matnlarni yozish va gapirish, ishbilarmonlik aloqalarini amalga oshirish, faol bo`lish, nostandart yechim taklif qilish, o`z nuqtai nazarini aql bilan himoya qila olish) va o`z fanini o`rgatishdir.

Ta`limning zamonaviy tendentsiyalariga muvofiq, pedagogik kompetensiyalariga quyidagilar kiradi:

- mustaqil o`rganish
- malakangizni oshiring yoki butunlay qayta tayyorlang
- vaziyatni va ularning imkoniyatlarini tezkor baholash
- qarorlar qabul qilish va ular uchun ma`suliyatini o`z zimmasiga olish

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

-o`zgaruvchan yashash va mehnat sharoitlariga moslashish
-ishlashning yangi usullarini ishlab chiqing yoki ularni optimallashtirish uchun eskilarni o`zgartiring.

Zamonaviy o`zbek jamiyatida milliy loyihalar doirasida ta`lim tizimi modernizatsiya qilinmoqda. Yangilangan maqsad va vazifalar yagona ta`lim makonini birlashtirishga, uning mazmunini rekonstruksiya qilish, zamonaviy infratuzilmani yaratish va kadrlar siyosatini modernizatsiya qilish kontsepsiyasini birlashtirishga qaratilgan. Ta`lim tizimini o`zgartirish mutaxassisning pedagogik vakolatiga juda yuqori talablarni qo`yadi, axborot makonini qayta qurish, ta`lim resurslarini takomillashtirish sharoitida uning faoliyatini belgilaydi. Agar pedagogika tarixiga nazar tashlasak, klassiklarning ilmiy g`oyalari salohiyati qanday tug`ilganini, K.D.Ushinskiy, L.N.Tolstoy, tarjibali pedagog S.T. Shatskiy, XX asrning gumanist o`qituvchisi A.S.Makarenko, o`qituvchi ma`naviy boy, barkamol va baxtli shaxsni shakllantirishda ta`lim yetakchi o`rinni egallaydi, deb hisoblardi. Zamonaviy ta`lim tizimida o`qituvchining ajralmas sifati uning kasbiy kompetensiyasi bo`lishi kerak, ya`ni "o`z faoliyatining u yoki bu sohadagi bilim va kompetensiyaga" ega bo`lishi (V.I.Dahl lug`ati)

Psixologik lug`atda kasbiy pedagogik kompetensiya "o`qituvchining pedagogik faoliyatini, pedagogik muloqatini va o`qituvchi shaxsini shakllantirishni belgilaydigan, ma`lum qadriyatlar, ideallar tashuvchisi sifatida zarur bo`lgan bilim, ko`nikma va malakalarga ega bo`lishi" deb ta`riflanadi.

O`qituvchi rivojlanishining yangi traektoriyasiga kiradi, fundamental va amaliy bilimlarni kengaytiradi, kasbiy va shaxsiy fazilatlarni o`zgartiradi, o`zini yaratuvchi, innovator, tadqiqotchi sifatida anglaydi, jamiyatdagi ijtimoiy axloqiy va estetik qadriyatlarning tashuvchisi bo`lib xizmat qiladi. Bunday jarayonlar uning rivojlanishining "gorizontal" vektori deb ataladigan, o`z imkoniyatlarini, ongli ehtiyojlarini amalga oshirish yo`lini yaratadi, bu professional kommunikatorni oqilona fikrlash, natijaga yo`naltirilgan aks ettiruvchi ma`daniyat asoslari bilan aks ettiradi. Vazifalar murakkablashgani ayin o`qituvchining kasbiy masalasi yaxshilandi. D.M.Ivantsevich va A.A. Lobanovning so`zlariga ko`ra, bu" tajriba va mas`uliyat to`plash bilan birga iste`dodning o`shishidir.

Xulosa

Zamonaviy ta`lim jarayonida mutaxassislik fanlari o`qituvchisi nafaqat bilim beruvchi, balki innovatsion fikrlash, mustaqil qaror qabul qilish va kasbiy mahoratni shakllantiruvchi yetakchi shaxs sifatida muhim o`rin egallaydi. Uzamon talablariga mos ravishda yangi pedagogik texnologiyalarni qo`llay olishi, raqamli vositalardan samarali foydalanishi hamda ta`lim jarayonida talabning shaxsiy imkoniyatlarini inobatga olgan holda individual yondashuvni amalga oshirishi zarur. Mutaxassislik fanlari o`qituvchisining kasbiy kompetensiyasi-bu nafaqat nazariy bilimlar, balki amaliy ko`nikmalar, kommunikativ ma`daniyat va ijodiy yondashishni o`z ichiga olgan kompleks tushunchadir. Shu bois, o`qituvchi o`z ustida doimiy ishlashi, zamonaviy fan yutuqlari va ishlab chiqarish tajribasini o`quv jarayoniga tatbiq etib borishi lozim. Xulosa qilib aytganda, bugungi ta`lim tizimida mutaxassislik fanlari o`qituvchisining roli-raqobatbardosh, malakali, mustaqil fikrlovchi

TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

mutaxasislarni tayyorlashda hal qiluvchi omil bo`lib, uning kompetensiyasi ta`lim sifatini belgilovchi asosiy mezonlardan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Inlibrary.uz
2. Aminov.B, Mirkhayitova S, S.Interactiva Education Is a Guarantee of Quality\\ Eurasian Journal of History, Geography and Economics 2021 -T.2-C.20-23
3. Teaching creativa thinking to secondary school students through independent education is a pressing issue S.Mirkhayitova, G.Shodiyeva, M.Irmatova ACADEMICIA:An International Multidisciplinary Research Journal 10 (8) 26-31
4. ResearchGate
5. Bloom B.S (1984) Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals Longman
6. Jarvis.P (2006) Towards a Comprehensive Theory of Human Learning Routledge

